
alfa-nieuws

bulletin voor
docenten in de alfabetisering

nummer 2 - 1998

Onder de loep

Doorstroomproblematiek

Dicky Wijland en Cathy Berg
Alfa-project VMBO 'Nieuw-Rotterdam'

Sinds een aantal jaren bestaat op VMBO 'Nieuw-Rotterdam' het Alfa-project. In dit project worden anderstalige leerlingen tussen de 12 en 16 jaar gealfabetiseerd. Het Alfa-project bestaat uit twee parallel-klassen, ieder met een eigen lokaal. De laatste twee jaar is, in samenwerking met Het Projectbureau Rotterdam, hard gewerkt aan het leerplan Nederlands¹⁾ (spreken, lezen, schrijven). Binnen het leerplan is, d.m.v. aangepaste didactiek, aandacht besteed aan het leren van schoolse vaardigheden, het leren werken in niveaugroepen en het zelfstandig leren.

Op 'Nieuw-Rotterdam' wordt het Alfa-project beschouwd als een voorprogramma, voorafgaand aan het programma voor anderstalige instromers. Gemiddeld verblijft een analfabete leerling een jaar in het Alfa-project. Na dat jaar stroomt de leerling, afhankelijk van de leeftijd, door naar een Eerste Instroomklas Anderstaligen 12+ of 16+. Gebleken is dat de doorstroom naar een volgende klas op diverse punten problemen kan opleveren.

Knelpunten

Hoewel de leerlingen in de Alfa-klas er naartoe geleefd en ernaar uitgekeken hebben om 'over te gaan' naar de volgende klas, blijken vaak na korte tijd emotionele problemen op te treden. Het Alfa-project

betekende voor de leerlingen een veilige en gestructureerde omgeving: kleine klas, eigen lokaal, duidelijke regels, weinig verschillende docenten. In de nieuwe klas krijgen leerlingen van meer docenten les, en staan er, voor de ex-Alfa leerlingen, meer en nieuwe vakken op het rooster. Sinds kort is dan ook besloten dat de leerlingen na het doorstromen nog geruime tijd door de mentor van het Alfa-project worden begeleid. Een groter knelpunt betreft de aansluiting van de onderwijsprogramma's op elkaar, hoewel in het leerplan van het Alfa-project duidelijk omschreven is welk niveau de leerling moet hebben om te mogen doorstromen naar een volgende klas. Deze criteria betreffen met name de taalvaardigheden en in zekere mate ook de schoolse vaardigheden.

Criteria

1. de leerling moet voldoende technisch kunnen lezen ('Lezen doe je overal' kern 11 of 12). Door middel van de DMT-toets²) wordt het niveau bepaald.
2. de leerling moet voldoende begrijpend kunnen lezen (eenvoudige teksten kunnen lezen en gesloten en open vragen kunnen beantwoorden).
3. de leerling moet duidelijk leesbaar en in een redelijk tempo kunnen schrijven (*Mijn eigen handschrift*).
4. de leerling beheerst een zekere woordenschat, betrekking hebbend op de wereld thuis en op school (d.m.v. een systematische aanpak).
5. de leerling is voldoende in het Nederlands aanspreekbaar, beschikt over voldoende mondelinge vaardigheden in bepaalde gebruikssituaties.
6. de leerling moet goed zelfstandig kunnen werken en beschikken over bepaalde studie- en schoolse vaardigheden (omgaan met schoolmateriaal, instructies kunnen begrijpen, kunnen omgaan met het rooster, het schoolsysteem en de schoolregels kennen).
7. de leerling moet bepaalde sociale vaardigheden bezitten (hoe spreek je een docent aan, hoe stel je je op in een groep).

Doorverwijzing

Doorverwijzing gebeurt op basis van toetsresultaten (na iedere kern van *Lezen doe je overal* maken de leerlingen een toets) en advies, c.q. ervaring van de docenten. elke twee weken vindt een 'kleine' leerlingbespreking plaats door de beide mentoren en de coördinator. Elke zes weken is er een 'grote' leerlingbespreking, waarbij alle docenten die aan de klas lesgeven aanwezig zijn. De beslissing om een leerling te laten doorstromen wordt genomen door de coördinator, nadat de mening van de overige docenten is gevraagd. Doorverwijzing kan gedurende het gehele schooljaar plaatsvinden, hoewel dat een à twee maanden voor de grote vakantie niet meer zinvol is.

Nadat besloten is een leerling over te laten gaan naar een volgende klas (1e instroomklas AT), wordt de leerling uitgebreid besproken met de nieuwe mentor; de overige docenten waarvan de leerling les gaat krijgen ontvangen schriftelijke informatie. Uitgebreidere informatie kunnen de docenten vinden in het dossier van de leerling.

Aansluitingsproblemen

Hoewel doorstroming grotendeels is gebaseerd op resultaten bij het vak

Nederlands is er nog nauwelijks sprake van aansluiting van de leerlijn van het Alfa-project (*Lezen doe je overal*, *Beter Lezen*, *Mijn eigen handschrift*) op de leerlijn van de 1e instroomklas AT, namelijk *Spreken is Zilver*. Ook wanneer in de toekomst nieuwe methoden worden ingevoerd (de vakgroep Nederlands AT oriënteert zich momenteel hierop), verwachten we niet dat zonder ingrijpen of aanpassen de leerlijnen op elkaar zullen aansluiten.

Leerlingen die uit de Alfa-klas instromen in een vervolklas worden bij het vak Nederlands geconfronteerd met een totaal ander vocabulaire (*Spreken is Zilver* is gebaseerd op de wereld van de volwassenen, zie de illustraties hieronder) en een voor hen onbekend soort oefeningen en wijzen van instructie. Ook wordt van de leerlingen verwacht 4 à 5-lettergrepige nieuwe woorden te kunnen lezen (douanebeambte bijvoorbeeld) die niet tot hun leefwereld behoren. In beide klassen staan 16 uur Nederlands per week op het rooster. In het Alfa-project is het programma, door de vele onderdelen, zeer afwisselend; in de vervolklas wordt voor het grootste deel uit eenzelfde methode gewerkt, wat door de leerlingen als zeer eentonig wordt ervaren.

Externe doorstroom

Een ander doorstroomprobleem betreft het feit dat de leerlingen die, vanwege onvoldoende leervermogen, niet in staat zijn om aan de doorstroomcriteria te voldoen. Kinderen van 15 jaar of jonger kunnen dan worden doorverwezen naar het Speciaal Onderwijs. Oudere leerlingen worden niet of zelden aangenomen in het Speciaal Onderwijs. Voor deze leerlingen wordt een passend project in het Vervolgonderwijs gezocht. In enkele gevallen zullen we de ouders erop moeten voorbereiden dat voor hun kind geen vervolgonderwijs mogelijk is. Belangrijk is dat de ouders gedurende het gehele jaar op de hoogte worden gehouden van de vorderingen van hun kind.

Zelfstandige leerling

Docenten ervaren leerlingen die het Alfa-project hebben doorlopen als zeer zelfstandige leerlingen die in staat zijn

gestructureerd te werken. Belangrijk is dat ook in de nieuwe groep een beroep gedaan wordt op deze vaardigheden. De leerlingen die in het Alfa-project komen, hebben geen of weinig onderwijs gehad. Op een systematische manier worden ze ingewijd in de wereld van de geletterden. In veel gevallen zijn leerling en mentor, na een jaar intensief werken in een veilige wereld, aan elkaar gehecht. Wellicht verklaart dit ook de zorgen die de mentor heeft omtrent de doorstroming van de leerling en de moeite die het hem kost om deze 'los te laten'.

- 1) Het Projectbureau Rotterdam brengt binnenkort het leerplan voor analfabeten-groepen uit, dat ontwikkeld is i.s.m. VMBO 'Nieuw-Rotterdam', het Olympuscollege Rotterdam en het Prismacollege te Utrecht, onder de titel 'Horen, zien en dan schrijven'. Zie ook onder Signalementen.
- 2) De Drie-Minuten-Toets is een toets technisch lezen voor het basisonderwijs.

Introductie

Voor langzame groepen in de B.E. deze verwerkingsoefeningen uitstellen tot na les twee.

A. Wat hoort er niet bij? (Onderstreep het woord)

Voorbeeld: de man - de vrouw - de klok - de lerares

- 1. de sigaret - de peuk - de asbak - de boterham
- 2. de lerares - de bel - de cursist - de leraar
- 3. de koffieautomaat - de koffie - de stoel - koffie met melk
- 4. de school - de gang - de asbak - de klas
- 5. de klas - de peuk - de stoel - de tafel
- 6. de kantine - de conciërge - de les - de thee
- 7. brood - de boterham - de bel - een kopje koffie
- 8. een asbak - een bekertje - een peuk - een prullenbak

B. Wat kan niet?

Streep die zin door.

- 1. De lerares rookt een boterham.
- 2. In de koffieautomaat moeten twee kwartjes.
- 3. De peuk moet in de koffieautomaat.
- 4. De stoel staat op de klok.
- 5. In de klas mag je niet roken.
- 6. Bij de conciërge koop je thee.

C. Vul het goede nummer in.

1

- a. De peuk moet in de asbak.
- b. De lerares rookt een sigaret.
- c. Een asbak.
- d. In de klas mag je niet roken.

2

De illustraties tonen de overgang van de methodes van het Alfa-project en van de eerste instroomklas AT, namelijk de laatste leesles uit Lezen doe je overal, kern 12 (links), en de eerste les uit Spreken is Zilver (rechts). Duidelijk is dat leerlingen geconfronteerd worden met een andere woordenschat en andere werkwijzen. Let ook op de inhoud van de les (de lerares rookt een sigaret!).